

T.S.Nəsirli
dissertant, İRİA, “Data təhlili şöbəsi”, mütəxəssis,
UNEC, “İqtisadi İnformasiya Sistemləri” ixtisası
nasirli.tural.sakhavat.2023@unec.edu.az

Məqalə redaksiyaya daxil olub 04.04.2025

The article was received by editorial board on 04.04.2025

Статья принята к печати 04.04.2025

MALİYYƏ UÇOTUNUN AVTOMATLAŞDIRILMASINDA MÜASİR ERP SİSTEMLƏRİNİN TİCARƏT MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ TƏTBİQİ

Xülasə

Araşdırma, əməliyyat səmərəliliyini və rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün Müəssisə Resurslarının Planlaşdırılması (ERP) sistemlərinin ticarət müəssisələrinin maliyyə uçotu proseslərinə integrasiyasını araşdırır. Tədqiqatda kreditör borcları, debitor borcları, pul vəsaitlərinin hərəkəti və kredit əməliyyatları kimi əsas ERP sisteminin xüsusiyyətləri vurğulanır. Bu, təkrarlanan prosesləri avtomatlaşdıran və real vaxt rejimində məlumat təklif edən ERP sistemlərinin maliyyə dəqiqliyini, şəffaflığını və qərar qəbulunu necə artırdığına baxır. Məqalədə ERP-nin tətbiqi zamanı qarşıya çıxan bir sıra çətinliklər, məsələn, böyük xərclər, IT infrastrukturuna ehtiyac və kadrların tənzimlənməsi göstərilir. Uğurlu ERP istifadəsini təmin etmək üçün o, həmçinin Azərbaycan bizneslərində ERP sistemlərinin tətbiqini araşdırır; kibertəhlükəsizlik tədbirlərinin, kadr hazırlığının və dövlət-özəl əməkdaşlığın əhəmiyyətini vurğulayır. Nəticələr xüsusilə pul vəsaitlərinin hərəkətinin monitorinqi və kredit idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsinə gəldikdə, ERP sistemlərinin maliyyə əməliyyatlarına necə inqilabi təsir göstərdiyini vurğulayır. Ticarət müəssisələri bu məsələləri həll etməklə qərar qəbul etmə prosesini təkmilləşdirmək, maliyyəni daha yaxşı idarə etmək və davamlı inkişafa nail olmaq üçün ERP tətbiq edə bilərlər.

***Açar sözlər:** ERP sistemləri, maliyyə uçotu, kiçik və orta bizneslər, avtomatlaşdırma, rəqəmsal transformasiya və informasiya texnologiyaları.*

1. Maliyyə resurslarının planlaşdırılması və mahiyyəti

Mövcud global iqtisadi şəraitdə ticarət müəssisələrinin rəqabət qabiliyyəti həmişəkindən daha çox onların daxili prosedurları, xüsusən də maliyyə uçotunda sadələşdirmək üçün müasir texnologiyadan istifadə etmək imkanlarından asılıdır. Maliyyə əməliyyatlarının artan mürəkkəbliyi, tənzimləyici məhdudiyyətlər və vaxtında və dəqiq maliyyə məlumatlarına olan tələblər səbəbindən ənənəvi mühasibat uçotu metodları müasir şirkət mühitinin ehtiyaclarını ödəmək üçün artıq kifayət etmir. Şirkətlər böyüdükcə, qeyri-dəqiq məlumatlar, gecikmiş hesabatlar və daha yüksək əməliyyat xərcləri kimi maliyyə proseslərini əl ilə idarə etməklə bağlı bir sıra təhlükələr yaranır (Rajan & Tambe, 2021, s. 45). Beləliklə, maliyyə prosesinin avtomatlaşdırılması kommersiya təşkilatlarının uzunmüddətli fəaliyyət qabiliyyətinə və genişlənməsinə zəmanət verən mühüm element kimi meydana çıxdı.

Müəssisə Resurslarının Planlaşdırılması (ERP) sistemlərinin tətbiqi maliyyə əməliyyatlarının avtomatlaşdırılmasının ən yaxşı yollarından biridir. ERP sistemləri inventar nəzarəti, maliyyə idarəçiliyi, satınalma və insan resursları daxil olmaqla əsas korporativ əməliyyatları vahid platformada birləşdirən integrasiya olunmuş proqram təminatı proqramlarıdır (Monk & Wagner,

2019, s. 78). Müəssisələr bu interfeys sayəsində maliyyə hesabatlarının keyfiyyətini və vaxtlılığını artırma, insan səhvləri ehtimalını azalda və maliyyə prosedurlarını optimallaşdırma bilər.

Yorucu əməliyyatları avtomatlaşdırmaqla, bütün şirkətdə məlumatların görünməsini artırmaqla və real vaxt anlayışları vasitəsilə təkmilləşdirilmiş qərarların qəbulunu asanlaşdırmaqla, ERP sistemləri ənənəvi maliyyə təcrübələrinin transformasiyası üçün vacibdir (Davenport, 1998, s. 123). ERP sistemləri, məsələn, avtomatik olaraq maliyyə hesabatları yarada, hesabları tutuşdura və hərtərəfli maliyyə analitikasını təmin edə bilər - əks halda əhəmiyyətli miqdarda əl əməyi tələb edən tapşırıqlar. Bu avtomatlaşdırma dərəcəsi maliyyə məlumatlarının dəqiqliyini artırır, eyni zamanda vaxta və pula qənaət edir. Ticarət firmalarının maliyyə fəaliyyətinin hərtərəfli başa düşülməsi maliyyə modullarının ERP sistemlərinə inteqrasiyası ilə də mümkün olur. Müəssisələr pul vəsaitlərinin hərəkətinə nəzarət edə, kreditör və debitor borclarını idarə edə və real vaxt rejimində maliyyə məlumatlarına giriş ilə tənzimləyicilərə uyğunluğa zəmanət verə bilərlər. Nəzərə alsaq ki, maliyyə əməliyyatları tez-tez mürəkkəb kredit razılaşmaları, çoxsaylı valyutalar və transsərhəd əməliyyatları tələb edir, bu ticarət firmaları üçün xüsusilə faydalıdır (Monk & Wagner, 2019, s. 110).

ERP sisteminin mənimsənilməsi indi təkcə lüks deyil, rəqəmsal dövrdə rəqabətə davamlı olmağa ümid edən şirkətlər üçün tələb olunur. Panayiotu və başqalarına görə maliyyə avtomatlaşdırmasından istifadə etməyən müəssisələr, xüsusilə dəqiqlik, sürət və uyğunluğun vacib olduğu sektorlarda rəqiblərindən geri qalmaq təhlükəsi ilə üzləşirlər (Panayiotou, Gayialis, & Tatsiopoulos, 2007, s. 296). Buna görə də, əməliyyat effektivliyini və maliyyə göstəricilərini artırmaq istəyən ticarət müəssisələri üçün ERP sistemlərinin maliyyə uçotunda əhəmiyyətini və təsirini dərk etmək çox vacibdir. ERP sistemlərinin ticarət firmalarının maliyyə uçotu prosedurlarına necə təsir etməsinin təhlili bu tədqiqatın əsas məqsədidir. Burada ERP sistemlərinin maliyyə əməliyyatlarının dəqiqliyini, açıqlığını və effektivliyini artırmağa necə kömək etdiyi, eləcə də onları praktikada tətbiq etməyin faydaları və çətinlikləri nəzərdən keçirilir. Bu yanaşma vasitəsilə tədqiqat ERP sistemlərinin ticarət sənayesindəki şirkətlərin maliyyə idarəetmə bacarıqlarını necə təkmilləşdirə biləcəyinə dair mühüm fikirlər təqdim etməyə ümid edir.

Bu tədqiqatın əsas məqsədi ticarət firmalarının maliyyə uçotu prosedurlarını avtomatlaşdırmaq ehtiyacını araşdırmaq və ERP sistemlərinin bu məqsədə olan töhfəsini qiymətləndirməkdir. Bu yanaşma vasitəsilə tədqiqat maliyyə avtomatlaşdırılmasının ticarət firmalarının ümumi maliyyə göstəricilərini necə artırdığını hərtərəfli başa düşməyə çalışır. Bu tədqiqatın xüsusi vəzifələri arasında:

1. Ticarət müəssisələrində avtomatlaşdırılmış maliyyə uçotunun əhəmiyyətini təsvir edilməsi:

- Ənənəvi maliyyə prosedurlarının çatışmazlıqlarının araşdırılması və rəqəmsal alətlər və texnologiyanın tətbiqi ilə modernləşdirmənin zəruriliyi bunun bir hissəsidir.
- O, həmçinin ticarət müəssisələrinin sahib olduğu xüsusi maliyyə çətinliklərini, məsələn, pul vəsaitlərinin hərəkətinə nəzarət, kredit əməliyyatlarının monitorinqi və maliyyə tələblərinə riayət olunmasını əhatə edir.

2. ERP sistemlərinin maliyyə uçotu prosedurlarında həqiqətən necə istifadə olunduğunun araşdırılması:

- Ticarət bizneslərində ERP sistemlərinin praktik tətbiqləri və onların maliyyə idarəçiliyinə təklif etdiyi xüsusi üstünlüklər bu bölmədə müzakirə olunacaq.
- Bundan əlavə, o, ERP sistemlərinin təklif etdiyi bir neçə maliyyə modulunu, o cümlədən baş kitab, maliyyə hesabatları, kreditör borcları və debitor borclarını təsvir edəcəkdir.

3. Ticarət müəssisələrində ERP sisteminin tətbiqinin üstünlükləri və çətinliklərinin müəyyən edilməsi:

- Artan maliyyə hesabatları, əməliyyat effektivliyi və məlumatların dəqiqliyi kimi ERP sistemlərinin faydaları bu araşdırmada araşdırılacaq.
- Texniki nou-hau tələbi, yüksək quraşdırma xərcləri və məlumat təhlükəsizliyi məsələləri də daxil olmaqla, ERP həllərinin tətbiqi ilə bağlı mümkün təhlükələr və çətinliklər də əhatə olunacaq.

Bu problemləri həll etməklə, tədqiqat ERP sistemlərinin ticarət müəssisələrinin maliyyə uçotunu necə dəyişdirə biləcəyinə dair hərtərəfli araşdırma təklif etməyə ümid edir. O, ERP sistemlərinin yerləşdirilməsi və maliyyə avtomatlaşdırılmasının yaratdığı maneələrdən kənara çıxmağın ən effektiv yolları haqqında məlumat verəcəkdir.

Bu araşdırmada həmçinin ölkənin ERP-nin qəbulu statusu və maliyyə idarəçiliyinin rəqəmsal transformasiyasının arxasında duran qüvvələr ilə yanaşı, Azərbaycanda ticarət müəssisələrinin xüsusi fonu da araşdırılacaq. Mövzu ilə bağlı hərtərəfli baxışı təqdim etmək üçün tədqiqat həm yerli şəraiti, həm də dünya miqyasında tendensiyaları nəzərə alacaqdır. ERP sistemlərinin ticarət müəssisələrinin maliyyə idarəetmə bacarıqlarını təkmilləşdirmək üçün effektiv bir yol olduğunu göstərəcək. ERP sistemləri maliyyə prosedurlarını avtomatlaşdırmaq və real vaxt rejimində məlumat təklif etməklə təşkilatlara maliyyə əməliyyatlarının dəqiqliyini, səmərəliliyini və şəffaflığını artırmağa kömək edir. Bu, öz növbəsində, ticarət bizneslərinin daha rəqəbatlı olmasına, əməliyyat risklərini azaltmağa və getdikcə daha çox rəqəmsallaşan biznes mühitində uzunmüddətli həyat qabiliyyətinə zəmanət verir.

2. Maliyyə Uçotunda ERP Sistemlərinin İstifadəsi və Funksiyalar

Müəssisə resurslarının planlaşdırılması (ERP) sistemləri kimi tanınan hərtərəfli proqram proqramları şirkət daxilindəki bir neçə şöbənin əsas biznes əməliyyatlarını vahid, vahid çərçivədə birləşdirmək üçün hazırlanmışdır. Onlar maliyyə, satınalma, insan resursları və satış kimi departamentlərin məlumatların real vaxt rejimində əlaqə saxlamasını və paylaşmasını asanlaşdırır. ERP sistemləri təkrarlanan əməliyyatları avtomatlaşdırmaqla əməliyyat səmərəliliyini artırır və maliyyə qərarlarının qəbulu üçün vacib olan real vaxt məlumatlarının görünməsinə təmin edir (Monk & Wagner, 2021, s. 45).

Maliyyə uçotu və hesabatının əsasını təşkil edən maliyyə modulu ERP sisteminin ən vacib hissələrindən biridir. Kreditor borcları, debitor borcları, baş kitab, əsas vəsaitlərin idarə edilməsi və maliyyə hesabatı alətləri maliyyə modulunun tipik komponentləridir (Monk & Wagner, 2021, s. 60). Müəssisələr bu texnologiyaların köməyi ilə pul vəsaitlərinin hərəkətini daha effektiv idarə edə, düzgün maliyyə qeydlərini apara və tənzimləyici öhdəliklərə əməl edə bilirlər. Məsələn, debitor borcları funksiyası müştəri ödənişlərini və ödənilməmiş qalıqları izləməyə kömək edir, kreditor borcları funksiyası isə təşkilatlara təchizatçı hesab-fakturaları və ödənişləri idarə etməyə imkan verir. Maliyyə hesabatlarının və hesabatların yaradılması bütün maliyyə əməliyyatlarını bir yerdə toplayan baş kitab vasitəsilə asanlaşdırılır. Maliyyə modulu ticarət təşkilatlarında mürəkkəb maliyyə proseslərinin, o cümlədən vergilərə riayət olunması, kredit müqavilələri və çoxvalyuta əməliyyatlarının idarə edilməsi üçün vacibdir. ERP maliyyə modulları tərəfindən təklif olunan avtomatlaşdırma insan səhvi ehtimalını azaldır, məlumatların dəqiqliyini artırır və maliyyə bağlanması prosesini sürətləndirir, Kumar və digərləri iddia edirlər. (Kumar, Suresh, & Thomas, 2019, s. 88). Bunun sayəsində şirkətlər bazardakı hadisələrə daha tez reaksiya verə və daha yaxşı maliyyə qərarları qəbul edə bilirlər.

2.1 Ticarət Müəssisələrində ERP Sistemindən istifadə nümunələri

Bazarda bir neçə ERP variantı var və onların hər biri ticarət müəssisələrinin unikal tələblərinə cavab vermək üçün hazırlanmış fərqli xüsusiyyətlərə malikdir. Microsoft Dynamics, SAP ERP və Oracle NetSuite ən populyar ERP proqramlarından bəzilərindədir. Bu sistemlər əməliyyat səmərəliliyini artırmaq və mühasibat prosedurlarını azaltmaq üçün firmalara tam maliyyə idarəetmə imkanları verir. Çevikliyi sayəsində Oracle NetSuite bulud əsaslı ERP sistemidir və kiçik və orta biznes (KOB) üçün xüsusilə uyğundur. Gəlirlərin tanınması, vergi inzibatçılığı və büdcə tərtibi onun təmin etdiyi çoxsaylı maliyyə idarəetmə alətlərindən yalnız bir neçəsidir (Oracle NetSuite, 2020, s. 112). NetSuite bulud əsaslı olduğundan, şirkətlər öz maliyyə məlumatlarına istənilən yerdən daxil ola və maliyyələrinin necə getdiyinə dair real vaxt məlumatları əldə edə bilirlər.

Müxtəlif sektorlardakı iri müəssisələr mövcud olan ən tanınmış ERP platformalarından biri olan SAP ERP-dən istifadə edir. Risklərin idarə edilməsi, xəzinədarlığın idarə edilməsi və maliyyə planlaşdırması daxil olmaqla qabaqcıl imkanlar onun maliyyə moduluna daxildir (SAP SE, 2021, s.

135). SAP ERP güclü multivalyuta dəstəyi təklif etdiyi üçün o, xüsusilə mürəkkəb təchizat zəncirlərini və qlobal əməliyyatları idarə edən ticarət biznesləri üçün əlverişlidir. ERP qəbuluna modul yanaşma Microsoft Dynamics 365 tərəfindən təmin edilir ki, bu da şirkətlərə ehtiyaclarına uyğun olaraq xüsusi xüsusiyyətləri seçmək imkanı verir. Maliyyə modulunun Excel və Power BI daxil olmaqla digər Microsoft məhsulları ilə asan inteqrasiyası sayəsində bizneslər hərtərəfli maliyyə hesabatları yarada və dərin məlumat təhlili apara bilər (Microsoft Corporation, 2021, s. 89). Əsasən məlumatlara əsaslanan qərarların qəbuluna arxalanan ticarət müəssisələri bu inteqrasiyadan xüsusilə faydalanacaqlar.

ERP sistemindən istifadə təkcə böyük müəssisələrdə görülmür. Maliyyə prosedurlarını avtomatlaşdırmaqla və mühasibat işçiləri üzərindəki inzibati yükü azaltmaqla kiçik və orta biznes (KOB) də bu həllərdən qazanır. ERP sistemləri maliyyə uçotu prosedurlarını idarə etmək istəyən ticarət müəssisələri üçün tam həll yolu təqdim edir. Bu alətlər təkrarlanan əməliyyatları avtomatlaşdıraraq və real vaxt rejimində maliyyə göstəriciləri ilə bağlı fikirlər təqdim etməklə firmalara əməliyyat səmərəliliyini artırmağa və daha yaxşı qərarlar qəbul etməyə kömək edir.

2.2 Maliyyə Uçotunun Avtomatlaşdırılmasının Faydaları və çətinlikləri

Maliyyə uçotunun avtomatlaşdırılmasının aşağıdakı faydaları vardır:

1. Vaxtındalıq və dəqiqlik - Maliyyə məlumatlarının vaxtında və keyfiyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə artması ERP sistemlərindən istifadə etməklə maliyyə uçotunun avtomatlaşdırılmasının əsas üstünlüklərindən biridir. Əllə mühasibat uçotu prosedurlarında, xüsusən də yüksək əməliyyat həcmələrini idarə edərkən insan səhvi qaçılmazdır. Qeyri-dəqiq maliyyə hesabatları məlumatların daxil edilməsi xətalrı, hesablama səhvləri və ya emal gecikmələri nəticəsində yaranır ki, bu da qərarların qəbuluna mənfi təsir göstərə bilər. ERP sistemləri bu prosedurları avtomatlaşdırmaqla bütün maliyyə əməliyyatları üzrə dəqiq və ardıcıl məlumatların qeydinə zəmanət verir ki, bu da əllə daxiletmə ehtiyacını azaldır (Monk & Wagner, 2021, s. 63). ERP sistemləri həmçinin real vaxt rejimində məlumatların idarə olunmasını asanlaşdırır ki, bu da şirkətlərə maliyyə hesabatlarını daha tez və effektiv şəkildə hazırlamağa kömək edir. Ənənəvi maliyyə hesabatları bəzən çox zəhmət tələb edən və uyğunsuzluqlara meyilli ola bilən bir neçə mənbədən alınan məlumatların birləşdirilməsini tələb edir. ERP sistemləri isə bütün maliyyə əməliyyatlarını birləşdirən, ən dəqiq və aktual məlumatlardan istifadə etməklə hesabatların hazırlanmasına zəmanət verən mərkəzləşdirilmiş platforma təklif edir. Bazardakı dəyişikliklərə və müştəri ehtiyaclarına reaksiya vermək üçün maliyyə qərarlarının sürətlə qəbul edilməli olduğu ticarət müəssisələri üçün vaxtında olmaq vacibdir.

2. Real vaxt rejimində əlçatanlıq - Maliyyə məlumatlarına real vaxt rejimində çıxış maliyyə uçotunda ERP sistemlərinin digər mühüm faydasıdır. Sürətli inkişaf edən şirkət mühitində savadlı mühakimə yürütmək etibarlı maliyyə məlumatlarına dərhal çıxışın olmasını tələb edir. ERP sistemləri tək bir həqiqət mənbəyi təklif etməklə maliyyə məlumatlarının bütün departamentlər arasında ardıcıl olmasına və səlahiyyətli işçilər üçün hər zaman əlçatan olmasına zəmanət verir (Panayiotou, Gayialis, & Tatsiopoulou, 2007, s. 299). Təkrarlanan hesabatları gözləmək əvəzinə, şirkətlər real vaxt məlumat əldə etməklə öz maliyyə göstəricilərini davamlı olaraq qiymətləndirə bilərlər. Məsələn, ticarət müəssisələri pul vəsaitlərinin hərəkətinə, gəlirlərinə və xərclərinə hər gün nəzarət edə bilər ki, bu da onlara nümunələri aşkar etməyə və mümkün problemləri tez həll etməyə kömək edir. Maraqlı tərəflər öz hərəkətlərinin maliyyə nəticələrini anında anlaya bildikləri üçün maliyyə məlumatlarına real vaxt rejimində çıxış əldə etmək təşkilatın şəffaflığını da artırır (Kumar, Suresh, & Thomas, 2019, s. 96).

3. Pul vəsaitlərinin hərəkətinin idarə edilməsinin şəffaflaşdırılması - Ticarət müəssisələrinin canlı olması üçün pul vəsaitlərinin hərəkətinin idarə edilməsi şəffaf olmalıdır. ERP sistemləri müəssisələrə nağd pul vəsaitlərinin daxilolmaları və çıxışları haqqında aydın və dəqiq təsəvvür yaradaraq, likvidliyin idarə edilməsini asanlaşdırmaqla və onların borclarını ödəmək üçün kifayət qədər pula malik olmasını təmin etməklə şəffaflığı yaxşılaşdırır (Microsoft Corporation, 2021, s. 89).

ERP həlləri pul vəsaitlərinin idarə edilməsi prosedurlarını avtomatlaşdırmaqla hesabat əməliyyatları ilə real pul vəsaitlərinin hərəkəti arasında fərqlərin olma ehtimalını azaldır. Məsələn, ERP sistemləri bank hesablarını biznes məlumatları ilə avtomatik uyğunlaşdırırlar və bu, hər hansı uyğunsuzluğun dərhal aşkar edilməsinə və aradan qaldırılmasına zəmanət verir. Maliyyə qeydlərinin dəqiqliyini artırmaqla yanaşı, bu tutuşdurma proseduru fırıldaqçılıq və maliyyə pozuntuları ehtimalını azaldır.

4. Kredit əməliyyatlarının avtomatlaşdırılması - Maliyyə uçotunda ERP sistemlərinin digər mühüm üstünlüyü kredit əməliyyatlarının avtomatlaşdırılması qabiliyyətidir. Ticarət müəssisələri tez-tez ödənilməmiş qalıqların monitorinqi, kredit risklərinin müəyyən edilməsi və istehlak krediti limitlərinin saxlanılması kimi mürəkkəb kredit müqavilələri ilə məşğul olurlar. Bu vəzifələri əl ilə idarə etmək zəhmətli və səhvə meyilli ola bilər ki, bu da itkilərlə nəticələnə bilər.

Kredit tarixçələrinin monitorinqi, kredit limitlərinin müəyyən edilməsi və faizlərin və gecikmiş ödəniş cəzalarının avtomatik hesablanması üçün imkanlar təklif etməklə, ERP sistemləri kredit idarəçiliyini asanlaşdırır. Avtomatlaşdırılmış kredit idarəetməsi yüksək riskli müştərilərə kredit vermək təhlükəsini azaldır və kreditin təsdiqi prosedurunun ümumi effektivliyini artırır. (Kumar, Suresh, & Thomas, 2019, s. 101).

ERP sisteminin tətbiqi ilə bağlı çətinliklər və problemlər aşağıdakılardır:

1. Bahalı başlanğıc və texniki dəstək haqları - ERP sistemlərinin əldə edilməsi və tətbiqi ilə bağlı yüksək ilkin xərclər ticarət müəssisələrinin bu sistemləri işə salarkən qarşılaşdıqları əsas maneələrdən biridir. ERP sistemləri infrastrukturun qurulması, proqram təminatı lisenziyası və davamlı texniki xidmət üçün böyük vəsait tələb edir.

2. IT İnfrastrukturuna Ehtiyaclar - ERP sisteminin tətbiqi üçün sistemin məlumatların emalı və saxlanması tələblərini idarə edə bilən güclü IT infrastrukturuna lazımdır. ERP sisteminin qüsursuz işləməsinə təmin etmək üçün ticarət müəssisələri serverlərə, şəbəkə avadanlıqlarına və kibertəhlükəsizlik tədbirlərinə sərmayə qoymalıdır. IT infrastrukturunun qeyri-kafi olması performans problemlərinə səbəb ola bilər və ERP sistemlərinin effektiv tətbiqinə mane ola bilər (Monk & Wagner, 2021, s. 120).

3. İşçilərin Hazırlanması və Uyğunlaşdırılması - İşçilərə yeni sistemi səmərəli idarə etməyi öyrətmək tələbi ERP-nin tətbiqində başqa bir çətinlikdir. ERP sistemləri tez-tez mürəkkəbdir və çoxsaylı modulları və funksiyaları səbəbindən istifadəçilərdən müəyyən miqdarda texniki təcrübə tələb edir. Təlim təşəbbüsləri bahalı və vaxt aparan ola bilər, xüsusən də müxtəlif işçi heyəti olan böyük bizneslər üçün.

4. Kibertəhlükəsizlik və Məlumat Təhlükəsizliyi Narahatlıqları - ERP sistemlərindən istifadə edən ticarət müəssisələri üçün məlumat təhlükəsizliyi əsas problemdir. ERP sistemləri məlumatların pozulmasına və kibershücumlara qarşı həssasdır, çünki onlar həssas maliyyə məlumatlarını idarə edir və saxlayır. Fişinq hücumları, zərərli proqram infeksiyaları və ransomware hadisələri maliyyə məlumatlarına xələl gətirə və korporativ əməliyyatlara müdaxilə edə bilən kibertəhlükəsizlik təhlükələrinə misaldır. ERP sistemlərini qorumaq və məlumatların mühafizəsi qanunlarına riayət olunmasına zəmanət vermək üçün ticarət müəssisələri firewall, şifrələmə və çoxfaktorlu autentifikasiya kimi kibertəhlükəsizlik həllərinə investisiya qoymalıdır.

3. Azərbaycan Bizneslərində ERP Sisteminin Tətbiqi

Daha çox şirkət maliyyə idarəçiliyini rəqəmsal şəkildə dəyişdirməyin nə qədər vacib olduğunu başa düşdükcə Azərbaycan firmalarında ERP sistemindən istifadə durmadan artır. Azərbaycan IT İnkişaf Mərkəzi bildirib ki, SAP, Oracle NetSuite və Microsoft Dynamics ölkədə ən çox istifadə edilən ERP proqramlarıdır (Azerbaijan IT Development Center, 2021). ERP sistemləri ilk dəfə Azərbaycanda iri şirkətlər tərəfindən istehsal, pərakəndə satış, neft və qaz kimi sektorlarda istifadə edilmişdir. Bununla belə, ERP-nin qəbulu bahalı və texniki cəhətdən mürəkkəb olduğundan, KOS- lar bu sistemləri mənimsəməkdə daha yavaş olublar. ERP sistemlərinə artan marağa baxmayaraq, Azərbaycan müəssisələri bu həlləri qəbul etməkdə bir sıra çətinliklərlə üzləşirlər. Əsas problemlərdən biri ERP tətbiqi və dəstəyi sahəsində yerli təcrübənin olmamasıdır. Müəssisələr tez-

tez ERP-nin tətbiqi üçün xarici satıcılara və məsləhətçilərə etibar edirlər ki, bu da xərcləri artırır və dil və mədəni maneələr yarada bilər.

Azərbaycan hökuməti müxtəlif təşəbbüslərlə rəqəmsal transformasiyanı və müasir IT həllərin, o cümlədən ERP sistemlərinin qəbulunu fəal şəkildə təşviq edir. Məsələn, “Rəqəmsal Azərbaycan” proqramı ölkənin IT infrastrukturunu təkmilləşdirmək və biznesdə rəqəmsal texnologiyalardan istifadəni təşviq etmək məqsədi daşıyır.

NƏTİCƏ

Ticarət müəssisələrində maliyyə uçotu prosedurları ERP (Müəssisə Resurslarının Planlaşdırılması) sistemlərinin tətbiqindən sonra nəzərəcarpacaq irəliləyişlər əldə etmişdir. ERP sistemləri əməliyyatların vaxtında və dəqiqliyini artırır, əl ilə edilən səhv nisbətlerini azaldır və maliyyə əməliyyatlarının ümumi effektivliyini artırır. Müəssisələr təkrarlanan maliyyə əməliyyatlarının avtomatlaşdırılması yolu ilə strateji qərarların qəbuluna cəmləşə bilər ki, bu da son nəticədə bazarın rəqəbat qabiliyyətini artırır.

ERP sistemlərinin real vaxt rejimində maliyyə göstəriciləri haqqında təsəvvürlər təqdim etmək qabiliyyəti onun əsas üstünlüklərindən biridir. Müəssisələr gəlirləri və xərcləri idarə edə, pul vəsaitlərinin hərəkətinə nəzarət edə və aktual hesabatlar hazırlamaqla daha yaxşı maliyyə qərarları qəbul edə bilər. Dəyişən şərtlərə uyğunlaşmaq üçün operativ məlumatın vacib olduğu dinamik bazar kontekstlərində bu real vaxt qabiliyyəti həyati əhəmiyyət kəsb edir.

Maliyyə əməliyyatlarının şəffaflığının artırılması ERP sistemlərinin bir çox diqqətəlayiq üstünlüklərindən biridir. Bu sistemlər bir neçə bölmənin maliyyə məlumatlarını birləşdirərək müəssisənin maliyyə vəziyyətinin hərtərəfli başa düşülməsini təmin edir. Bu əlaqə vasitəsilə şirkətlər pul vəsaitlərinin hərəkətində pozuntular və ya müştəri ödənişlərinin gecikmələri də daxil olmaqla istənilən problemi tez aşkar edə və müvafiq tədbirlər görə bilər.

Kredit idarəetmə prosedurlarının avtomatlaşdırılması ERP sistemlərinin digər mühüm funksiyasıdır. Müəssisələr ödəniş cədvəllərini daha yaxşı idarə edə, kredit limitləri təyin edə və avtomatlaşdırılmış həllər ilə istehlak kredit tarixçələrinə nəzarət edə bilər. Bu, şirkətlərin sabit pul axınına malik olmasına zəmanət verir və yüksək riskli müştərilərə kredit vermək təhlükəsini azaldır. Bundan əlavə, kredit prosedurlarının avtomatlaşdırılması onların inzibati iş yükünü azaltdığı üçün maliyyə qrupları resursları daha effektiv şəkildə yerləşdirə bilər.

Hər şeyi nəzərə alsaq, tədqiqatın nəticələri ERP sistemlərinin ticarət müəssisələrinin öz maliyyələrini idarə etmə tərzini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirdiyi fikrini dəstəkləyir. ERP sistemləri prosedurları optimallaşdırmaq, məlumatların dəqiqliyini artırmaq və hərəkətə keçə bilən fikirlər təklif etməklə əməliyyat performansını və maliyyə sabitliyini xeyli yaxşılaşdırır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

Azerbaijan IT Development Center. (2021). Digital Transformation in Azerbaijan. Government Report.

Davenport, T. H. (1998). Putting the enterprise into the enterprise system. Harvard Business Review.

Kumar, A., Suresh, G., & Thomas, R. (2019). ERP systems for financial management: A comprehensive guide. Cambridge University Press.

Microsoft Corporation. (2021). Dynamics 365 Finance: Enhancing financial visibility and agility.

Monk, E., & Wagner, B. (2019). Concepts in enterprise resource planning (5th ed.). Cengage Learning.

Monk, E., & Wagner, B. (2021). Concepts in enterprise resource planning (6th ed.). Cengage Learning.

Oracle NetSuite. (2020). NetSuite financial management overview.

Panayiotou, N. A., Gayialis, S. P., & Tatsiopoulos, I. P. (2007). An ERP adoption strategy for

SMEs. Journal of Enterprise Information Management.

Rajan, S., & Tambe, P. (2021). Digital transformation in financial services: ERP systems and their impact on business operations. Oxford University Press.

SAP SE. (2021). SAP S/4HANA Finance: Financial planning and analysis.

T.S.Nasirli

*Dissertation candidate, IRLA, “Data Analysis Department”, specialist,
UNEC, “Economic Information Systems” specialty*

Application of modern ERP systems in commercial enterprises for the automation of financial accounting

Abstract

This research, The study examines the integration of Enterprise Resource Planning (ERP) systems into the financial accounting processes of trade enterprises to enhance operational efficiency and competitiveness. Key ERP system features such handling accounts payable, receivables, cash flow, and credit operations are highlighted in the study. It looks at how ERP systems, which automate repetitive processes and offer real-time information, enhance financial accuracy, transparency, and decision-making. The report lists several difficulties encountered while implementing ERP, such as large upfront expenses, the need for IT infrastructure, and staff adjustment. In order to guarantee successful ERP usage, it also examines the implementation of ERP systems in Azerbaijani businesses, highlighting the significance of cybersecurity precautions, staff training, and public-private cooperation. The results highlight how ERP systems have a revolutionary effect on financial operations, especially when it comes to improving cash flow monitoring and credit management. By tackling these issues, trade businesses can implement ERP to improve decision-making, manage finances better, and experience sustainable growth.

Keywords: ERP systems, financial accounting, Small and Medium Enterprises, automation, digital transformation and information technology.